

**ТРУДНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ В ПРОЦЕСА НА ФОРМИРАНЕ
НА СЪВРЕМЕННА ПЕДАГОГИЧЕСКА КОМПЕТЕНТНОСТ У
БЪДЕЩИТЕ ДЕТСКИ/НАЧАЛНИ УЧИТЕЛИ
(АНАЛИЗ НА АНКЕТА СЪС СТУДЕНТИ)**

гл. ас. д-р Христина Гергова
ВТУ, Педагогически колеж – гр. Плевен

**DIFFICULTIES AND PERSPECTIVES IN THE PROCESS OF
FORMING MODERN PEDAGOGICAL COMPETENCE IN FUTURE
CHILDREN'S/PRIMARY TEACHERS
(ANALYSIS OF STUDENT SURVEY)**

Senior Assist. Prof. Hristina V. Gergova PhD
College of Pedagogy – Pleven

Резюме: Съвременните очаквания към образованието във висшето учебно заведение са насочени не само към формирането на сериозна професионална подготовка, но и към овладяването на широка гама от умения, които са от съществено значение днес и в бъдеще.

Професионалната подготовка и професионалните умения на бъдещите педагогически специалисти, включително и дигиталните, продължават да са актуален научен проблем. В статията се представя проучване, чиято основна цел е да изследва състоянието на образователната среда с особен фокус дигиталната, която подготвя бъдещите детски и начални учители за идентифициране на фактори и причини в академичен контекст, които ограничават бъдещите учители да придобият компетентности, съответстващи на актуалните изисквания.

Ключови думи: *дигитална образователна среда, педагогическа компетентност, трудности и перспективи*

Abstract: Modern expectations for education in a higher educational institution are aimed not only at the formation of serious professional training, but also at the mastery of a wide range of skills that are essential today and in the future.

The professional training and professional skills of future pedagogical specialists, including digital ones, continue to be an actual scientific problem. The article presents a study whose main goal is to examine the state of the educational environment with a particular focus on the digital one, which prepares future kindergarten and primary teachers to identify factors and reasons in an academic context that limit future teachers from acquiring competencies corresponding to current requirements.

Key words: *digital educational environment, pedagogical competence, difficulties and perspectives*

I. Въведение: обща характеристика на изследването. Методология

Проблем на изследване е състоянието на образователната среда с особен фокус дигиталната, която подготвя бъдещите детски и начални учители, както и средата, в която те намират професионална реализация.

Обект на изследване са проблемните зони и дефицити, които оказват неблагоприятно влияние върху подготовката на бъдещите детски и начални учители, както и кариерното им развитие като новоназначени педагогически специалисти.

Предмет на изследване са проблемите и перспективите в подготовката на бъдещи компетентни детски/начални учители.

Целта е: да се изследва състоянието на образователната среда с особен фокус дигиталната, която подготвя бъдещите детски и начални учители за идентифициране на фактори и причини в академичен контекст, които ограничават бъдещите учители да придобият компетентности, съответстващи на актуалните изисквания.

Очакването е: На база осъщественото проучване:

- да се анализира образователната среда, за да се идентифицират проблемни зони и дефицити, които оказват неблагоприятно влияние върху подготовката на бъдещите компетентни педагогически специалисти и последващото им кариерно развитие като новоназначени учители;

- да се разработи система от мерки за подобряване на образователната среда, като се постави специален фокус върху условията за повишаване на дигиталната компетентност на бъдещите учители, а оттук и формиране на съвременна педагогическа компетентност.

В съответствие с целта на изследването и очакването се решават **две групи задачи**, които си взаимодействат – задачи с теоретичен характер и задачи с практически характер.

Задачи с теоретичен характер:

1. Да се конкретизира същността на понятието „педагогическа компетентност“, като в този контекст се разгледат трудностите и перспективите в процеса на формирането ѝ у бъдещите детски/начални учители.

2. Да се конструират анкети, предназначени за потребители на кадри в лицето на ръководствата на училища и детски градини в област Плевен, студенти и възпитаници на Педагогически колеж – гр. Плевен, с които да се изследва състоянието на образователната среда, която подготвя бъдещи компетентни детски/начални учители, и в която те намират реализация.

Задачи с практически характер:

1. Изследване на образователната среда с особен фокус дигиталната чрез проучване сред заинтересованите страни – потребители на кадри в лицето на ръководствата на училища и детски градини в област Плевен, студенти и възпитаници на Педагогически колеж – гр. Плевен.

2. Да се направи количествен и качествен анализ на получените данни за идентифициране на фактори и причини в академичен контекст, които ограничават бъдещите учители да придобият компетентности, съответстващи на актуалните изисквания.

3. Анализ на причините, затрудняващи ефективната педагогическа дейност на новоназначените учители при обучение в електронна среда, и ограничавачи използването от тях на дигитални ресурси, както и създаването на такива.

4. Аргументирано да се изведат изводи и препоръки.

Основен метод на изследване е анкетата.

II. Теоретична постановка

Извънредното положение в страната, свързано с разпространението на COVID-19, продиктува необходимостта от редица промени в образователния процес. Предизвикателствата на днешния ден налагат нуждата от промяна и в образователната среда. За българското образование това служи като стимул за дигитализация и шанс за модернизация на системата.

Дигиталната образователна среда е инструмент за изграждане на лична свобода за всеки обучаван. Той може да учи в удобна за него среда и да използва най-подходящия за него стил на учене в любимата дигитална среда. Дигиталното обучение е свързано с практиката на разпространяване на знания, както и използване на информационните и комуникационните технологии и цифрови средства във всекидневния живот и преподавателските практики. Според Е. Бузов „технолозиите намират все повече своето приложение във всички образователни институции“ (Бузов, 2020: 48).

Подготовката на бъдещите педагогически специалисти и в дигитална образователна среда е свързана с известни предизвикателства. Съвременните обществени очаквания към висшето образование са насочени не само към изграждането на сериозна професионална подготовка, но и към овладяването на широк спектър от умения, които са от съществено значение днес.

Учителската професия е професия, с която се предопределя бъдещето на нацията. Педагогическите способности на учителя се създават не от една-единствена способност, а от система от знания, умения и отношения, както и от тяхната интеграция при овладяване на педагогическите изисквания. Затова и бъдещият педагогически специалист трябва да е информиран за актуалното състояние на съвременното образование и да е подготвен за осъществяване на педагогическа дейност „днес“ и „утре“.

По време на обучението си във висшето учебно заведение студентът трябва да усвои необходимите теоретични знания и да изгради умения за практическата им реализация в реална учебна среда. Подготовката на студентите – бъдещи педагогически специалисти, трябва да е съобразена с изискванията и потребностите на съвременните ученици и обществото. Необходимо е да при-

тежават определени знания, умения и отношения, формиращи тяхната педагогическа компетентност.

Съвременната педагогическа компетентност на учителите е съвкупност от знания, умения и отношения, свързани с преподаването, ученето и възпитаването на деца и ученици, които да „работят“ със знанието и да го прилагат на практика, т.е. подготовката на подрастващи, които да могат и да действат. Педагогическите специалисти, притежаващи тази компетентност, ще разбират по-добре обучаваните и ще общуват с тях по-пълноценно. В процеса на педагогическо взаимодействие ще възпитават у тях качества и ценности, които ще подготвят подрастващите за справяне с предизвикателствата на динамичния свят, в който живеем. Подготовката на бъдещите учители е изключително важна за тяхната по-нататъшна роля в живота на подрастващите.

Днес е необходимо у бъдещите учители да се формира и развие една съвременна комплексна и многостранна компетентност – съдържателна, методическа, технологическа, свързана с формирането у децата и учениците на уменията да учат, което се осъществява чрез базовото университетско образование на бъдещите педагогически специалисти. Това са параметрите на една съвременна педагогическа компетентност. Формирането на тази компетентност е предизвикателство, което стои пред университетското педагогическо образование. Необходимо е по време на академичната подготовка бъдещите учители да се изградят като многостранно подготвени специалисти, чийто интерес се простира върху различните сфери на живота през XXI век. Висшето образование трябва да формира нагласата у бъдещите учители и да положи основите на комплексна и многостранна компетентност, която те да поддържат и да надграждат.

Професионалната подготовка и професионалните умения на бъдещите педагогически специалисти, включително и дигиталните, са предмет на много изследвания и продължават да са актуален научен проблем. Актуалността произтича от динамиката на промените и необходимостта от проучване на непрекъснато изменящите се изисквания и потребности. В ситуацията, породена от COVID-19 и пренастройването на начина на живот към нови ориентири и приоритети, педагогическите специалисти се оказват ключов фактор за запазване качеството на образованието в условията на обучение в електронна среда. Тази необходимост налага да се проучат възможностите и да се предложат решения за подобряване на условията, които ще съдействат за по-добрата подготовка на учителите, за да се справят с новите предизвикателства в условията на дигитална образователна среда.

Това е една от причините, породили нуждата от изследване на състоянието на образователната среда с особен фокус дигиталната, която подготвя бъдещите детски и начални учители, както и средата, в която те намират професионална реализация. Изследователската работа е ориентирана в посока въздействие върху факторите, които оказват влияние върху качеството на педагогическата дейност, респективно върху качеството на образованието.

За целите на изследването през периода април – май, 2022 г. се проведе анкетно проучване сред заинтересованите страни – директори на образователни институции в област Плевен, студенти и възпитаници на Педагогически колеж – Плевен. Разработени са три формуляра – анкета за директори на образователни институции; анкета за възпитаници на Педагогически колеж – Плевен и анкета за студенти на Педагогически колеж – Плевен. Тъй като обхватът на изследване е голям, резултатите от проведеното проучване ще се проследят диференцирано в три отделни статии, представящи мнението на трите групи респонденти.

В настоящата статия вниманието се фокусира върху анкетното проучване, проведено със студенти на Педагогически колеж – Плевен, бъдещи детски и начални учители, и анализа на резултатите от него. Респондентите са отлично запознати със съвременното обучение във висше учебно заведение, а благодарение на практическото им обучение, провеждано в различни образователни институции – детски градини и училища, могат да дадат адекватна оценка на състоянието на образователната среда и да насочат към препоръки, свързани с въздействие върху факторите, които оказват влияние върху качеството на педагогическата дейност, респективно върху качеството на образованието.

За целите на проучването е разработена анкета за студенти на Педагогически колеж – Плевен. Тя е анонимна. По форма – писмена. Анкетната карта е разработена съобразно образователния статус и професионалния опит на анкетираните. Предвид пандемичната обстановка анкетирането се проведе онлайн. Респондентите получават на електронна поща, разработена в Google Forms, анкета. Попълват я, а анкетьорът, авторът на статията, получава попълнените анкетни карти в реално време.

На база осъщественото проучване се направи анализ на образователната среда с особен фокус дигиталната, за да се идентифицират проблемни зони и дефицити, които оказват неблагоприятно влияние върху кариерното развитие на новоназначените учители. Въз основа на анализа се правят препоръки и се предлагат конкретни дейности за оптимизиране на средата с оглед повишаване, от една страна, качеството на професионалната подготовка на бъдещите учители с фокус върху дигиталните умения, и от друга – осигуряване на условия за по-нататъшно развитие на компетентностите в условия на съвременната дигитална образователна реалност.

Следва представяне на обобщените резултати от анкетното проучване, проведено сред студенти на Педагогически колеж – гр. Плевен.

III. Анкетно проучване. Резултати и изводи

Анкетното проучване е насочено към студенти, обучаващи се в ОКС „професионален бакалавър“ в Педагогически колеж – Плевен. Целта му е да се изследва състоянието на образователната среда, която подготвя бъдещите детски/начални учители и в която те намират реализация. В изследването се поставя особен фокус върху дигиталната среда.

Извадката отговаря на изискванията за непреднамереност на подбора на елементите, представителност и обем. По метода на процентен избор е формирана типична извадка. Анкетирани са 63 студенти, обучаващи се в ОКС „професионален бакалавър“ в Педагогически колеж – Плевен.

След първоначална проверка на анкетните карти се установява, че няма некоректно попълнени данни. След логическата обработка на попълнените анкетни карти се извършва ранжиране на отговорите. Данните се илюстрират графично, анализират се. Достига се до изводи. Дават се препоръки за подобряване на образователната среда.

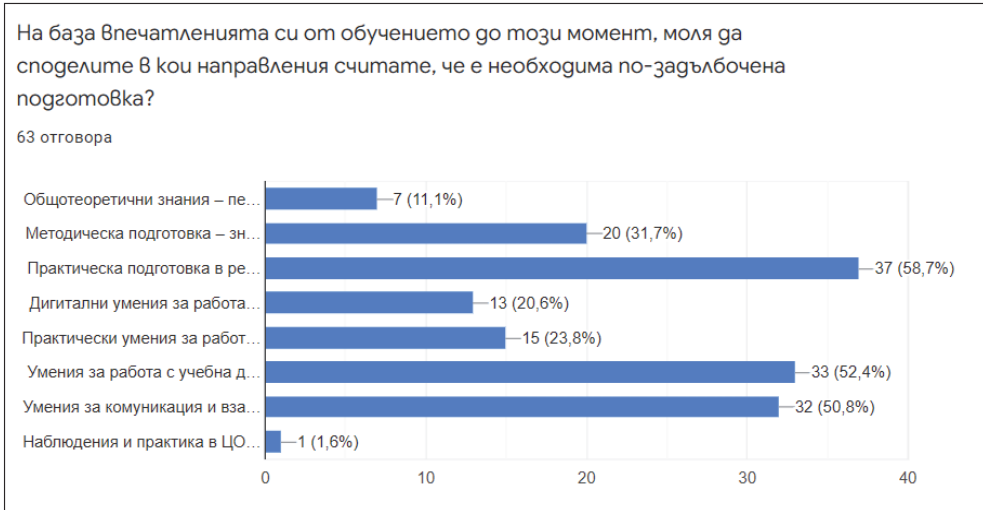
Първият въпрос от анкетата е: *На база впечатленията си от обучението до този момент, моля да споделите в кои направления считате, че е необходима по-задълбочена подготовка?*

Възможните отговори са:

- *Общетеоретични знания – педагогически, психологически*
- *Методическа подготовка – знания и практически умения за преподаване*
- *Практическа подготовка в реална работна среда*
- *Дигитални умения за работа с електронни устройства, платформи*
- *Практически умения за работа с електронни ресурси – електронни учебници, софтуерни продукти*
- *Умения за работа с учебна документация*
- *Умения за комуникация и взаимодействие с родителите*
- *Друго.*

След анализ на получените отговори се установява, че: 58,7% от анкетираните лица (37 студенти) считат, че е необходима по-задълбочена практическа подготовка. 52,4% от респондентите (33 студенти) са на мнение, че е нужно формирането на умения и за работа с учебна документация. 50,8% от анкетираните студенти (32 бъдещи учители) мислят, че по време на университетското обучение трябва да се формират и умения за комуникация и взаимодействие с родителите. 31,7% от респондентите (20 студенти) са на мнение, че методическата подготовка трябва да е по-задълбочена. 23,8% от анкетираните бъдещи педагогически специалисти (15 студенти) откриват нуждата от по-задълбочена работа по формирането на практически умения за работа с електронни ресурси. От по-задълбочена подготовка, свързана с формирането на дигитални умения за работа с електронни устройства и платформи, имат нужда 20,6% от респондентите (13 студенти). 11,1% от анкетираните лица (7 бъдещи учители) споделят, че е необходима по-задълбочена работа, свързана с изграждането на общетеоретичните знания. 1,6% от респондентите (1 студент) изтъква необходимостта от наблюдения и практика в групи за ЦДОУД.

Диаграма 1 онаглеждава процентното съотношение в отговорите на първи въпрос.

Диаграма 1: Мнение – респонденти, първи въпрос

Вторият въпрос от анкетата е: *Според Вас получените по време на Вашето обучение знания и умения за работа с дигитални технологии ще Ви бъдат ли достатъчни в бъдещата професионална дейност като учител?*

Възможните отговори са:

- Да
- Не
- Не мога да преценя.

След анализ на получените отговори се констатира, че: 42,9% от анкетираните лица (27 студенти) са на мнение, че получените по време на обучението им знания и умения за работа с дигитални технологии ще са им достатъчни в бъдещата професионална дейност като учители. 31,7% от респондентите (20 бъдещи учители) мислят, че няма да им бъдат достатъчни. 25,4% от анкетираните бъдещи педагогически специалисти (16 студенти) не могат да преценят.

Диаграма 2 визуализира представения анализ.

Диаграма 2: Мнение – респонденти, втори въпрос

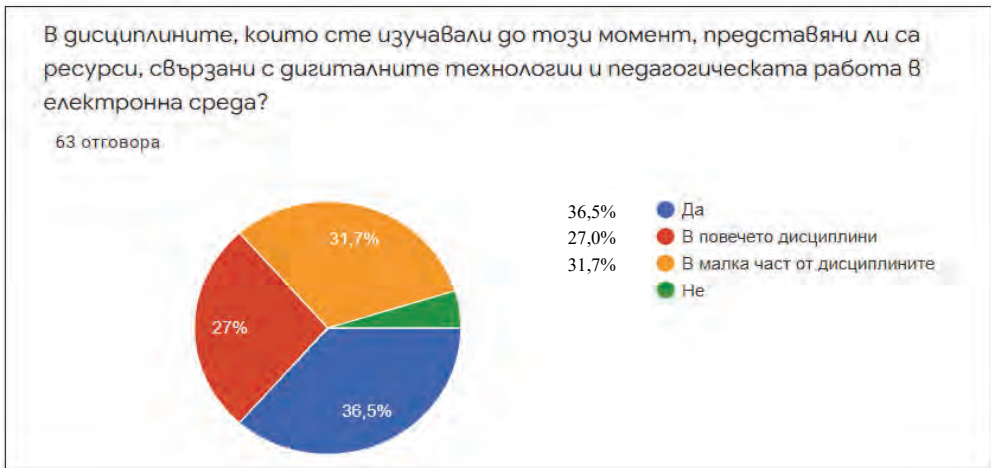
Третият въпрос е: *В дисциплините, които сте изучавали до този момент, представяни ли са ресурси, свързани с дигиталните технологии и педагогическата работа в електронна среда?*

Възможните отговори са:

- *Да*
- *В повечето дисциплини*
- *В малка част от дисциплините*
- *Не.*

Анализът на резултатите показва, че: 36,5% от анкетираните лица (23 студенти) са категорични, че в дисциплините, които са изучавали до този момент, са представяни ресурси, свързани с дигиталните технологии и педагогическата работа в електронна среда. 31,7% от респондентите (20 бъдещи учители) споделят, че в малка част от дисциплините, изучавани до момента, са им представяни такива ресурси. Според 27% от анкетираните лица (17 студенти) в повечето дисциплини са им показвани ресурси, свързани с дигиталните технологии и педагогическата работа, подходящи за работа в ОРЕС. Едва 4,8% от респондентите (3 студенти) отговарят отрицателно на зададения въпрос.

Следващата диаграма онагледява процентното съотношение в отговорите на трети въпрос.

Диаграма 3: Мнение – респонденти, трети въпрос

Четвъртият въпрос е: *Упражненията по дисциплината „Информационни и комуникационни технологии и работа в дигитална среда“, изучавана в първи семестър, спомогнаха ли за повишаване на Вашите умения за използване на дигитални технологии?*

Възможните отговори са:

- Да
- В голяма степен
- Отчасти
- Не.

След анализ на получените отговори се установява, че: най-голям процент от респондентите – 34,9% (22 студенти), отговарят, че упражненията по дисциплината „Информационни и комуникационни технологии и работа в дигитална среда“ спомогат отчасти за повишаване на уменията им за използване на дигитални технологии. 33,3% от анкетираните (21 бъдещи учители) са категорични, че тези упражнения са повишили тяхната дигитална компетентност. 22,2% от респондентите (14 студенти) избират отговор „В голяма степен“. Едва 9,5% от анкетираните студенти (6 бъдещи педагогически специалисти) са на мнение, че упражненията по дисциплината „Информационни и комуникационни технологии и работа в дигитална среда“ не помагат за повишаване на умения им за използване на дигитални технологии.

Диаграма 4 онагледява процентното съотношение в отговорите на четвърти въпрос.

Диаграма 4: Мнение – респонденти, четвърти въпрос

Последният въпрос е: *Необходимо ли е според Вас, студентите – бъдещи учители да имат по-сериозна подготовка за повишаване на дигиталната компетентност?*

Възможните отговори са:

- *Да, трябва да се изучават специализирани дисциплини*
- *Да, трябва да има специализирани теми в методическите дисциплини*
- *Не.*

След анализ на получените отговори се констатира, че: 46% от анкетираните лица (29 студенти) са на мнение, че бъдещите учители трябва да имат по-сериозна подготовка за повишаване на дигиталната им компетентност и трябва да има специализирани теми в методическите дисциплини. 42,9% от респондентите (27 бъдещи учители) са на мнение, че за да се повиши тяхната дигитална компетентност, трябва да се изучават специализирани дисциплини. Едва 11,1% от анкетираните лица (7 студенти) отговарят отрицателно.

Диаграма 5 онагледява процентното съотношение в отговорите на пети въпрос.

Диаграма 5: Мнение – респонденти, пети въпрос

Изводите, които могат да се направят след анализа на анкетата на базата на мнението на анкетираните студенти, обучаващи се в ОКС „професионален бакалавър“ в Педагогически колеж – Плевен, са следните:

- 1) Университетската подготовка на бъдещите учители трябва да се промени главно в посока на: повишаване на организационните умения и уменията за работа с учебна документация; разширяване на методическата подготовка, вкл. и по дисциплината „Методика на обучението по БЕЛ в детската градина и в началното училище“ – знания и практически умения; повишаване на дигиталните умения на студентите; подобряване на уменията за комуникация и взаимодействие с родителите; увеличаване продължителността на практическото обучение.
- 2) Получените по време на подготовката на бъдещите учители знания и умения за работа с дигитални технологии ще бъдат добра основа в бъдещата им професионална дейност като учители.
- 3) Благодарение на ресурсите, свързани с дигиталните технологии и педагогическата работа в електронна среда, представяни им в дисциплините, които са изучавали до този момент, бъдещите учители ще бъдат подготвени и за работа в ОРЕС.
- 4) Упражненията по дисциплината „Информационни и комуникационни технологии и работа в дигитална среда“, изучавана в първи семестър, повишават уменията на студентите за използване на дигитални технологии, но е необходима и допълнителна подготовка на бъдещите учители за повишаване на дигиталната им компетентност.

Мерки за подобряване на образователната среда, като се постави специален фокус върху условията за повишаване на дигиталната компетентност на бъдещите учители, а отгук и формиране на съвременна педагогическа компетентност:

- 1) Повишаване на дигиталните умения на студентите чрез използването на повече примерни дигитални ресурси в различни дисциплини, вкл. и в дисциплините, свързани с формирането и надграждането на познанията на студентите по дисциплината „Методика на обучението по БЕЛ в детската градина и в началното училище“.
- 2) Разширяване на методическата подготовка – чрез формиране на знания и практически умения за обучение от разстояние в електронна среда (ОРЕС), вкл. и по време на ситуациите/часовете по БЕЛ.
- 3) Обогащане на уменията на бъдещите педагогически специалисти за създаване на ресурси, приложими в ОРЕС, вкл. и ресурси, приложими в ситуациите/часовете по БЕЛ.
- 4) Увеличаване продължителността на практическото обучение и включване и на обучение от разстояние в електронна среда.

Библиография:

- Buzov, E. Interaktivniyat metod v metodikata na obuchenie po konstruirane, tehnologii i predpriemachestvo pri 3-10 – godishnite kato chast ot kompetentnostniya podhod. Sbornik ot Nauchno-prakticheska konferentsiya „Aktualni politiki i praktiki v obrazovaniето. Kompetentnostniyat podhod v obrazovatelniya protses”, Pleven, 2020, s. 48-56
- Lazarov, L. , Lazarova, S. Distantionno obuchenie – predizvikelstva i putishta za postigane na po-visoko kachestvo na uchebnite kursove – sp. Pedagogika, 2020, br. 3
- Radev, Pl. Obshta uchilishtna didaktika. Plovdiv: UI “Paisiy Hilendarski” , 2005
- Dale, E. *Audio-Visual methods in teaching*. NY: Holt, Rinehart and Winston.
- What is 21st century learning and citizenship all about (2016) - <http://www.P21.org/our-work/citizenship/a-parents-guide> - 28.06.2021 г.*